

PRO PUBLICO BONO MAGYAR KÖZIGAZGATÁS



2013. 3.

A NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
KÖZIGAZGATÁS-TUDOMÁNYI SZAKMAI FOLYÓIRATA



AZ ANGOL MÉDIASZABÁLYOZÁSI FOLYAMAT BEMUTATÁSA A LEVESON-JELENTÉS PÉLDÁJÁN

- 83/2012. (IV. 21.) kormányrendelet a szabályozott elektronikus ügyintézési szolgáltatásokról és az állam által kötelezően nyújtandó szolgáltatásokról (szeüsz);
- 84/2012. (IV. 21.) kormányrendelet az egyes e-ügyintézéshez kapcsolódó szervezetek kijelöléséről;
- 85/2012. (IV. 21.) kormányrendelet az e-ügyintézés részletes szabályairól.

A felsorolt jogszabály-módosításoknak köszönhetően könnyebbé, egyszerűbbé és ügyfélközpontúbbá válnak a közigazgatási szolgáltatások, ezenkívül számos új, ezelőtt nem elérhető szolgáltatás bevezetésére is esély nyílik. A lehetőség az m-közigazgatás előtt is adott, hiszen az új törvények megteremtették a lehetőséget a csatorna előtt az olyan újításokkal, mint például a szeüsz, a hitelesítési és adatbiztonsági elvek vagy éppen az ügyfél önrendelkezési jogának tiszteletben tartása.

ÖSSZEFOGLALÁS

Jelen tanulmány és az OTDK-pályamunka összegzéseként elmondhatjuk, hogy a hazai m-közigazgatás előtt egyre több lehetőség áll. Egyrészt adott az információs társadalmi háttér, az uniós és immár a hazai jogszabályi környezet is, másrészt a technológia nyújtotta lehetőségek tárháza napjainkra olyan megoldásokat tesz lehetővé, amelyek korábban elképzelhetetlenek voltak. Az, hogy ezzel a döntéshozók élnek-e, majd elválík, azonban pozitív jelek vannak, és nemcsak nemzetközi szinten, hanem a hazai környezetben is. Idetartoznak a szép sorjában megjelenő önkormányzati mobilalkalmazások, amelyek ugyan még jórészt csak informatív jellegűek, de kezdeti lépésnek tökéletesek. A szolgáltató állam koncepcióját követve lépésről lépésre kell építkezni. Véleményem szerint ennek egyik lépcsőfoka lehet az m-közigazgatás, azon belül is okostelefonokra fejlesztett alkalmazások.

• • • • •

A LEVESON-JELENTÉST KIVÁLTÓ ESEMÉNYEK

Meggyilkoltak egy tizenhárom éves kislányt, Milly Dowlert, s azért, hogy a legpontosabb információkat adhassa olvasóinak a hétvégi nagy példányszámú bulvárlap, a News of the World, feltörte és lehallgatta a kislány telefonját. Még a nyomozást is akaratlanul tévútra terelték, mert azzal a céllal, hogy újabb üzenetek is ráférjenek, törölték a kislány megtelt rögzítőjét. Így azonban a nyomozók azt hitték, a kislány még él. Két logika ütközött: az erőszakszervezeteké és a médiáé, és nem kétséges, hogy a média a közérdeket sértő területre tévedt.

Milly Dowler esete csak a jéghegy csúcsa volt, mert a lap az exkluzív értesülések érdekében rendszeresen folytatta törvénytelen gyakorlatát. Az esetek között találták az iraki és afganisztáni frontokon meghalt katonák rokonai mobiltelenfonjainak feltörését is, és sok celeb – köztük a királyi család tagjainak – megfigyelését is. Mindegyik ügyben sérültek a személyiségi jogok.

A kegyeletsértő esetek világosan mutatják, hogy a sajtónak, legyen akár bulvár, akár oknyomozó – s a kettő gyakran át is fedi egymást –, nem engedhető meg a titkosszolgálati eszközök alkalmazása,¹ mert a hírversenyben nem tudja magát megfelelőképpen korlátozni. Ilyen jogosítványokkal Angliában soha nem is rendelkeztek, ezért a felelősök – köztük a lap

1 E tárgyban a 2010-es médiaalkotmány a szólásszabadság biztosítása terén véleményem szerint túllendült a kíváncsi mértéken. A tényfeltáró újságírókat akarták védeni oly módon, hogy közügy esetében az újságíró kiadhatna magát másnak, támogatható lett volna titkos felvételek készítése stb., vagyis olyan megoldásokra lett volna mód, amelyek inkább a titkosszolgálatok bíróságilag ellenőrzött fegyvertárába tartoznak. A történet visszavezethető egy mozgáskorlátozott igazolványok hamisítását megrendelő tényfeltáró újságíró esetéhez. Polgár Géza, bár társadalmilag hasznos oknyomozást végzett, bizonyított egy korrupciós folyamatot, mégis ügyészségi eljárás indult ellene. Az akkori ellenzéki politikusok a riporter mellé álltak (http://www.meosz.hu/hir_0724.php). Valószínűleg ez az eset vezetett ahhoz, hogy mind a 2008-as médiatörvény-tervezetben, mind aztán a későbbiekben az oknyomozó újságíró védelme – legalábbis az elvek szintjén – kiemelt jelentőséget kapott.

főszerkesztője, Rebekah Brooks – bíróság elé kerültek, Murdoch lapja, a News of the World pedig több mint százötven éves működése után megszűnt.

Az országos felháborodás első erejű volt, amelynek jelentősége ezúttal meghaladta a Lady Dianát halálba üldöző paparazzók tettének következményeit, legalábbis ami a saját megregulálásának vágyát illette. Itt jóval bonyolultabb és szerteágazóbb problémáról is volt szó. Ott csak néhány fotós celebeket zaklató viselkedésének elítéléséről, itt viszont a médiának a társadalmi működést legmélyebben befolyásoló tevékenységéről. Nyomozás indult magas rangú rendőrtisztek és tisztviselők ellen, akik feltehetőleg pénzért adtak ki információkat. De letartóztatták Cameron sajtófőnökét, Andy Coulson is, aki korábban volt a News of the World főszerkesztője. A parlamenti vizsgálóbizottság előtt meghallgatott és mindent tagadó James Murdochot, a sajtómágnás fiát így jellemezte az egyik politikus: „Őn az első maffiafőnök a történelemben, aki nem tudja, hogy egy bűnszövetkezetet irányít.”² E pillanatban vesztesre állt a média.

A JELENTÉS ELKÉSZÍTÉSÉNEK FOLYAMATA

Mint minden társadalomban, így az angolban is vannak olyan magasan képzett értelmiségiek, akik változtatni szerettek volna a sajtó szabadságán, ráadásul egyikük most épp David Cameron megbízásából állhatott neki a munkának. Ő Lord Brian Leveson angol–walesi főbíró, aki nyolc–kilenc hónapos munka után egy kétezer oldalas jelentést tett le 2012 decemberére az asztalra.³ Ennek lényege azonban egy olyan munka, amely szándéka szerint nem akarja korlátozni a sajtószabadságot, de meg kívánja előzni a hasonló eseteket. Sok vád érte ugyanis az önszabályozó rendszert is (Press Complaints Commission – PPC), mondván, hogy ők hagyták időig elfajulni a dolgokat, túl gyengék, erőtlének stb.

Noha a jelentés elkészítésének indoka csupán a bulvárlapok túlkapásainak megelőzése lett volna, feltárult a brit médiaszabályozás olyan problémája is, amelyben a rádió és a tévé Ofcom általi ellenőrzését hasonlítják össze az internet és az írott sajtó ellenőrzésének hiányával. Levesonék szerették volna egységesíteni ezt a diszkrpanciát.⁴

A jelentés elkészítésének folyamata igen tanulságos, mert teljesen demokratikus légkörben, kellő nyitottsággal, az érdekeltek és a társadalom szerepeltetésével történt, ami alighanem Leveson eredeti elképzeléseit is átalakította. Kezdetben a sajtó állami megrendszabályozásáról, később azonban már az önszabályozás megerősítéséről volt szó. Egyvalamire azonban Leveson mindvégig ragaszkodott: *az önszabályozását nem akarta a továbbiakban is magára a médiaszakmára bízni.*

Említést érdemel Murdoch válságkommunikációja is. Hogy ez mennyire volt tudatos, azt ma még nem állíthatjuk biztosan, de azonnal a helyszínre utazott – azaz nem kívánt úgy visel-

kedni, mint aki az adott ügyben tehetetlen –, és a nyomozók számára tíz évre visszamenőleg nyitotta tette a lap ügyeit, a források adatait is beleértve. Minden bizonnyal tisztában volt azzal, hogy az újságírói etika ellen vét, és talán azt sem bánta, hogy a bizalmatlanság légköre a lapjánál is szárnyra kap, s az áterjedt az egész újságírószakmára is, ezzel Levesonék ellen hangolva a szólásszabadságért aggódókat. A rendőrség túl is lőtt a célon, sőt, nem kívánt mellékhatásként jelentkezett a megszűnt lapnál a munkatársak egymást feljelentése, ami azonban szintén modellezte, hová vezet, ha például bűncselekménynek nyilvánítják az informátorok titokban tartásának gyakorlatát, sőt, ha megkérdőjeleznék az információért való fizetés lehetőségét.

A JELENTÉS TARTALMA ÉS FOGADTATÁSA

A végső jelentés a fentiek miatt, ahogy említettük is, elmozdult a külső beavatkozástól az önszabályozás megerősítése felé. Mindezt úgy kívánta elérni, hogy politikától, kormánytól és sajtóvalalkozóktól független bizottságot hozott volna létre, amelynek szankcionálási lehetőségei vannak, s amely maga dolgozhatná ki az önszabályozás módját. Az az internetes portál, és az a nyomtatott sajtó, amely nem vetette volna alá magát az új bizottságnak, automatikusan átkerült volna az Ofcom ellenőrzése alá. Ezzel pedig alighanem még szigorúbb felügyeletet kapott volna.

A jelentés tehát új törvény és intézmény felállítását javasolta, állami befolyás nélküli rendet ígért,⁵ ám még ez az eredeti elképzelésekhez képest sokat puhult változat sem csendesítette le a vihart. Mind a médiaszakma,⁶ mind egyes értelmiségiek⁷ aggályosnak tartották a paradigma-váltást az angol demokrácia hagyományaival. 1695 óta ugyanis szabad a sajtó Angliában, messze megelőzve ezzel a többi országot, amelyeknek mindig volt valamilyen érvük a visszarendeződésre, de egyik sem lett ezekről a visszarendeződésekről sikeresebb. Az 1695-ös törvény már csak a parlamentben elhangzottak megírását korlátozta, de a következő század elejére ez a fal is leomlott. A kényszerű tagságokra persze mondhatjuk, hogy az nem egyenlő a kormányzati befolyással, de ezekkel is van probléma. Mi van ugyanis akkor, ha a bizottság állami vagy piaci befolyás alá kerül (pl. mert megfélemlítik vagy korrumpálják őket). A média ereje a sokféleségében van, ez biztosítja „wach dog” szerepét. A kötelező tagság rendszere hordoz veszélyeket, míg a másik oldalt sem biztos, hogy bármit megold, hiszen az ominózus eset most is büntetőügyé vált. Miért előzne meg bármit egy bizottság felállítása, amit a rendőrség nem tud?

Cameron – meghallgatván az érveket – nem akarta megváltoztatni a médiaszabályozást, a média üldözését korábban elszenvedők viszont ezen felháborodtak, köztük például olyan hírességek, mint Rowling, a Harry Potter írója, vagy Hugh Grant. A konzervatívok és a sajtó az egyik oldalon, az áldozatok a másikon. A kormány koalíciós partnere, Cameron helyettese, a liberális Nick Clegg Leveson pártján volt, az ellenzéki munkáspárt viszont Cameron mellé állva helyeselte, hogy ne legyen új állami médiaszabályozás. Milyen szép, elvszerű és saját érdekeket megfogalmazó vitakultúra ez innen, Magyarországról nézve, ahol pedig mindig az

² http://www.hirado.hu/Hirek/2011/11/14/15/Megkezdodott_a_News_of_the_World_botrany_miatti_vizsgalat.aspx

³ A teljes jelentés letölthető innen: http://en.wikipedia.org/wiki/Leveson_Inquiry; a rövidített 12 oldalas angol változatot pedig l. itt: <http://inforrm.files.wordpress.com/2012/02/proposal-for-msa-final.pdf>

⁴ Hasonlatos ez a Fidesz internetszabályozási törekvéseihez és ahhoz az álláspontjához, hogy nem érdemes különbséget tenni már az írott és az elektronikus médiumok közt.

⁵ MONG Attila: Állam nélkül szabadon; <http://mertek.hvg.hu/2012/03/06/allam-nelkul-szabadon/>

⁶ BAKÓ Beáta: Rettegnek az újságírók; http://mosmaiorum.blog.hu/2012/12/01/rettegnek_az_ujsagirok

⁷ Kiválóan beszámolnak erről MONG Attila cikkei. Pl.: Átlépik-e a Rubikont?; <http://mertek.hvg.hu/2012/12/03/atlepek-e-a-rubikont/>

ülésrend határozza meg az álláspontot. Tegyük még hozzá: egyes tudósítások arról számoltak be, hogy a közvélemény-kutatások szerint a társadalom kétharmad része szintén támogatta volna a média rendszabályozását.⁸ Ezeket a számokat nem tudjuk elfogadni, mert nem sikerült felkutatni, milyen módszerrel és kik készítették a kutatást. Amiből kiindulnunk érdemes, az a BBC-nek egy saját közönségében végzett felmérése. Ez nem állít magáról reprezentativitást, de 66 százalékos regulázáspártiságot közöl.⁹ Azt tehát elfogadhatjuk, hogy a közvélemény inkább Leveson – vagy akármilyen más, de változás kívánásának – oldalára billent, még ha a pontos arányokat nem is tudjuk.

Nem meglepő, hogy a társadalmat a sajtóval szembeni bizalmatlanság határozza meg, de figyelemre méltó, hogy a médiaszabályozás kérdését éppúgy nem bízták Angliában a közvéleményre, ahogy a költségvetést vagy a halálbüntetést sem. A jól működő demokráciák titka épp abban rejlik, hogy jól érznek rá arra, mi az, ami a népre, és mi az, ami az elitre bízható.¹⁰

Olyan részletkérdések, mint hogy miképp lehet egy testület tagjait megfelelőképpen kiválasztani, a közvéleményt már kevésbé izgatják, miközben a lényeg ott van, hogy a lánc végén a bürokratikus szabályozó intézmény mögött is a politikai függés áll. S nyilván számos más következményt nem gondolnak át az emberek, mert csak a problémát látják, és abban reménykednek, hogy egy kicsit nagyobb határozottsággal könnyű megoldást lehetne rá találni.

A JELENTÉS VÉGEREDMÉNYE ÉS OKA

A végeredmény valószínűleg a semminél alig több, esetleg az arbitráls intézménye születik majd meg a gyakorlatban. De a tanulság nem is ebben, hanem inkább a folyamat során megerősödő társadalmi kohézióban keresendő. Egyes társadalmakat katasztrófák és válságok, a szétesés felé repíti a sok eltérő álláspont, mások épp integrálódnak.

Marad a PCC gyakorlata, ahol a vétkes lapnak pusztán tanácsot adnak, és a lap eldönti, hogy megfogadja-e, vagy sem. Murdoch vállalkozását sem érte maradandó kár, mert nem sokkal az eset után a The Sun megjelentette vasárnapi kiadását, ezzel pótolva hétvégi lapját, a News of the Worldöt.

Ha megpróbáljuk felsorolni, milyen okok vezettek a Leveson-jelentésben megfogalmazottak visszautasításához, az alábbiakat találjuk:

– A sajtó, függetlenül attól, hogy melyik oldalon állt, szakmailag összezárt, és elutasította a jelentés ajánlásait.

⁸ <http://www.nepszava.hu/articles/article.php?id=603611>; Népszava: Megreguláznák a brit sajtót

⁹ SZVETNIK Endre tudósítása az Inforádióban: Bosszút állna a sztárszínész; <http://www.inforadio.hu/hir/kulfold/hir-532604>

¹⁰ Több szociálpszichológiai kísérletet is beidézhetnénk itt. Klasszikusnak számít, ahol a tehenek súlyát kellett megbecsülni, s bár az egyének nagyot tévedtek, a medián stimmelt. (Francis GALTON [1907]: Vox populi, Nature, 75., 450–451.) Egy későbbi kísérletben a rádióbemondó életkorát kellett kitalálni, s itt is hasonlóan jó eredmények születtek. Bizonyos esetekben tehát a tömeg becslése rendkívül pontos, van, ahol viszont autonómiák biztosítása nélkül nem tud jól működni egy komplex rendszer. Ezekben a kérdésekben azonban a tudomány inkább még csak sejtései, mint pontos tudása volna arról, melyik kérdés bízható a közvéleményre, és melyik nem. A demokráciák sikere azt mutatja, hogy a politikai vezetők kiválasztásában az „egy ember, egy szavazat” működőképesebb, mint más politikai berendezkedések.

- A lap átvilágítása közben történő folyamat tanulságai.
- A társadalmi vitában lévő érvek bonyolultságának felszínre kerülése.
- Az 1695-től származó sajtószabadság-törvényhez, a hagyományokhoz való ragaszkodás.
- Kellemetlen epizódok napfényre kerülése, például a Scotland Yard 2009-től tudott a lehallgatásokról, mégsem tett semmit.
- Ütőképes etikai érvek, mint például hogy az etikátlanul dolgozó újságírókat nem médiatörvénnyel, hanem rendőri eszközökkel kell semlegesíteni.
- Ütőképes etikai érv az is, hogy ha csak a bulvársajtót akarják megregulálni, akkor miért büntetik az egész írott sajtót.
- A szabályozást kívánók motivációinak kritizálása.
- A végeredmény miatti aggodás: például a végén majd a sztárok mondhatják meg, mit írjanak róluk; a politika majd csak ünnepeltetni hagyja magát; az újságírók nem tudják forrásaikat megvédeni; a politika beszívárog és cenzúrázni fog; stb.
- A Leveson-jelentés kiindulópontjának megkérdőjelezése: a konkrét esetek bűnügyek, miért segítene ezen bármilyen intézményi szabályozás?
- A jelentés atavisztikusságának, technikai elmaradásának problémája: egy idejétmúlt rendszert modellez, nem foglalkozik a blogokkal, kommentekkel.
- Bármilyen intézményi kényszer alá vetésnek, a kamarai tagság kényszerének stb. nyilvánossági kockázata, ha a „bizottság”, kamara stb. félrecsúszik.

A felsoroltakból látszik, hogy a Leveson-jelentés problémafelvetését akár még ki is egészítenék a kritikusok is más problémákkal. Senki sem vonta ugyanis kétségbe, hogy a jelentés tisztességesen és alaposan tárta fel a média és társadalom konfliktusait, de a javasolt megoldás következményeit súlyosabbnak ítélték.

ELMÉLETI KÉRDÉSEK

Általános kultúrkritikai elméleti kérdések felvethetők volnának, ezeknek a részletezésével nem kívánunk most foglalkozni. Ilyen a médiaszociológia által gyakran vizsgált bulvárújságírás, amely voltaképp egy fogyasztói társadalmi diskurzusban jelenik meg.¹¹ De a bulvárújságírást a nagyközönség számára ismertebb módon gyakran ellenszenvesként tünteti fel a művészet is, gondoljunk csak Heinrich Böll *Katharina Blum elvesztett tisztessége* című könyvére vagy akár az olyan tömegfilmekre, mint a *Sztárom a párom*, amelyben a sztár boldogságát majdnem tönkreteszi a magánéletét folyton kitergető média.

Részletesebben térnénk ki a politológiai szakirodalomban található megfigyelésre, amely előszeretettel sorolja a jobboldalhoz az áldozattal való azonosulást, míg a baloldal a bűnt elkövetőt szeretné reszocializálni. Ha így tekintenénk a lehallgatási botrányra, az áldozatok között találhatjuk a celebeket, a hírességeket és bárkit, aki szerencsétlenül járt, de a bulvármédia rávetette magát. A bűnt elkövető pedig a média.

¹¹ Max HORKHEIMER–Theodor W. ADORNO (1990): A felvilágosodás dialektikája, Gondolat–Atlantisz–Medvetánc

Ám a képlet csak addig ennyire egyszerű, amíg a kérdésről nem bontakozik ki egy társadalmi vita, amelyben aztán kiderül, hogy a társadalom elitje még akkor sem feltétlenül tekinthető áldozatnak, ha a sajtó zaklatja, hisz más esetben meg épp a médiafigyelemnek köszönheti nagyobb társadalombefolyásolási képességét. Áldozattá pedig válhatnak az etikusan viselkedő újságírók is, amennyiben össze kívánják mosni őket a bűncselekményt elkövető újságírókkal.¹²

Továbbá a tory és a labour párti hozzáállás is, különböző okból, de nem a médiaszabályozás Leveson-féle javaslatát preferálta. A törésvonal másutt keletkezett, ahol ráadásul paradox módon Leveson oldalán található a társadalom többsége, de az olyan bírák is, mint Leveson, aki, mint a kalapácsos ember, szöveget lát mindenütt, vagyis jogásként jogi megoldásokat keres. De számos értelmiség is vele ért egyet. Közös bennük, hogy nem a társadalmi differenciáció és komplexitás fontosságából indulnak ki, kevésbé aggódnak a fékek és ellensúlyok miatt, etikájukat pedig a közösségi morál¹³ határozza meg.

A politikai viták ezúttal is az elit racionális vitáiban dőltek el. A politikai elit igyekezett igazságot tenni az érdekeltek álláspontjainak összecsapásában, s úgy tűnik, inkább arra az álláspont-ra helyezkedett, hogy a médiához nem szabad úgy hozzányúlni, ahogy azt a Leveson-jelentés javasolja, azaz nem szabad egy szakmán kívüli bizottságot rákényszeríteni az írott sajtóra és az internetre. Ennek a vélekedésnek a kultivációját fogadja el aztán az egyébként a szabályozás szigorításával szimpatizáló, de a részletek konfliktusát kevésbé elemző társadalom. (S vegyük azt is figyelembe, hogy amiképp az elit, úgy a társadalom sem állt egységes állásponton, de két kultiváció mégis kirajzolódik: egy az elit vitájában, és egy a közvélemény többségi álláspontjában.)¹⁴

Egy másik politikaelméleti kérdésként is megjelenő örök dilemma – s ez meg is jelent az angol elit vitájában –, hogy a bürokratikus ellenőrzés végső soron politikai ellenőrzés is, és a Leveson által javasolt megoldás is magában hordja a politikai befolyás és az ebből származó konfliktusok kialakulását.¹⁵

Társadalomelméleteket és etikai gondolkodókat izgató kérdés az információhoz való hozzájutás. Az kényes etikai határterület nem önmagában a fizetésnél van, hanem hogy mit is támogat az újságíró egy esetleges fizetéssel. Ha az újságíró által beígért pénz motiválja törvényteleniségre a forrást, akkor átléptünk a Rubiconon, mert az újságíró nem követhet el törvényteleniséget az információért való hozzájutásban. Ellenben ha az információt elé teszik, nem kell vizsgálnia, hogy ahhoz törvénytelenül jutottak-e hozzá, csak az igazságtartalmát kell ellenőriznie, és persze az se árt, ha a közzététel közérdeket szolgál. Az sem elfogadható –

bár erre a közvélemény kevésbé szokott érzékeny lenni –, ha az újságíró bűnözőnek ad pénzt a személyes sztorijáért, s ezzel jutalmazza a börtönben ülőt (csekk-könyves újságírás).¹⁶

Az etikai szabályok kialakításában a média nem zárt alrendszerként működik, nagyon is érzékeny a társadalmi visszajelzésekre és elvárásokra, miközben szabadságfokát igyekszik úgy növelni, hogy az „információ tulajdonosa a nép”¹⁷, a „szólásszabadság”, a „wach dog” szerepeivel legitimálja tevékenységét. Ezért sem volna jó, ha az önszabályozást nem maga a szakma végezné. *A nem szakmabeli bizottság nem törekedne a határterületekig való elmenetelhez, s így voltaképp akaratlanul is cenzúrát vezetne be.* (S az sem lenne célravezető, ha az önszabályozás minden szereplőre nézve kötelező volna.) A Leveson-féle javaslatnak épp az a lényege, hogy kiskorúsítsák a médiát, ne szakmabeliek töltsék fel a bizottságot, mert azok képtelenek megtalálni a helyes utat. Valójában a veszély fordított: azok képtelenek megtalálni, akiknek semmilyen érdekük nem fűződne ehhez. Olyan ez, mint ha egy politikusnak sose kellene tartania az újraválasztástól. A szakmától független médiaszabályozás voltaképp nem önszabályozás!¹⁸

A közjő része az erkölcsi nevelés, és itt a társadalmi integráció alapkérdéséhez érkezünk. Két irányt látunk kibontakozni a társadalomelméleti és a közigazgatás gyakorlati megvalósítása szempontjából. A probléma mindenütt hasonló: a társadalmi kohézió válsága. Ez a válság azóta létezik, amióta az emberi társadalmak meghaladják a csoport szintjét, de újra és újra megdőbbentő módon mutatkoznak meg, mint például a demokratikus parlamentekben rendre megjelenő antiszemita beszédek, utcai zavargások. (L. pl. épp a londoni zavargásokat.)

Ezeket a problémákat sokszor központosítással igyekeznek orvosolni. A komolyabb büntetési tételeket egyfelől helyeselni is szokta a közvélemény, másfelől hozhatnak is eredményeket, a baj azonban mindig az, hogy ki az, aki büntethet, és hosszú távon mennyire sérülnek a központosítás miatt a társadalom egyéb szövevei.¹⁹

Az egyik törekvés az etikat központi értéknilvánítások útján igyekszik megerősíteni. A másik az etikai szabályozást nem külső kényszerként, hanem belső fejlődésként képzei el. A modern munkamegosztásra épülő társadalmakban nem véletlen, hogy a szakmai önszerveződések küldetéstudata folytán az értékek inkább képesek a letisztulásra. Ám a két törekvés egymást hátráltatja. A szakmai autonómia a központi irányítás, a központi irányítás a szakmai autonómia ellen van. Angliában a Leveson-jelentés visszautasítása a szakmai autonómia megerősítésére lett példa, még ha új médiafigyelő bizottság nem állt is föl. Sőt, épp azért.

12 Az angliai példa jól mutatja, hogy a demokratikus módon történő törvényalkotási kísérletek megóvhatják a nemzetet a hibás leegyszerűsítésektől.

13 A közösségi morál, más néven közérkölc nem az egyénben összeválogatott és megfogalmazott, hanem a közösség általi szabályok gyakran leegyszerűsített gyűjteménye. A közösségi morál és a kritikai morál kellő egyensúly a lényegbevágó. A kritikai morálban található a szakmai etika is, a közösségi morálban lelhetjük fel viszont a tömegek ítéletét. De a kettő egymásra is hat. Nagyon jó példa a vita kibontására Pokol Béla könyve (Moráleméleti vizsgálódások, Budapest, Kairosz, 2010), aki a kritikai morálban kisebbségi fegyvert lát, és csak a közösségit kívánja vissza minden téren. Ezt jómagam veszélyes gondolatnak tartom, és a kettős kultivációs kutatásaimban a kettő dinamikáját vélem felfedezni.

14 <http://www.meltanyossag.hu/files/meltany/imce/doc/kk.pdf>

15 Denis Mcquail (2003): A tömegkommunikáció elmélete, Budapest, Osiris

16 William L. MATHEWS–Cleve RIVERS (1993): Médiaetika, Budapest, Bagolyvár

17 ZSOLT Péter (2002): Médiaetika, Budapest–Vác, Eu-Synergion

18 Összehasonlítva ezt a konfliktust a magyar szabályozási rendszerekkel, nálunk a rendszerváltás óta a fő probléma, hogy politikusi küldöttekkel akarják pótolni az önszabályozást. A Leveson-javaslat annyiban különbözik a magyar állapotoktól, hogy legalább nem politikusokkal akarták kiskorúsítani a médiát.

19 Kevés országnak van olyan fejlett tudományos szakirodalma a központosításból származó szociálpszichológiai állapotokra, mint épp nekünk, köszönhetően a létező szocializmus kísérletének. Gondoljunk csak Kornai vagy Hankiss írásaira.

Anglia hagyományaira, erős újságíró-szervezeteire, és a társadalom aktív érdeklődésére támaszkodhat, amikor új médiaszabályozáson gondolkodik. A döntések ott sem mindig népszerűek. Jelen esetben egyetlen médiaesemény, egy lehallgatási botrány indítja be a törvényhozást.

Az eset bárhol máshol is előfordulhatott volna. A tényfeltáró újságíró minden demokráciában követi a rendőrségi felderítést, néha meg is előzi. Itt a sajtó titkosszolgálati eszközöket alkalmazott. Bárhol másutt is megtörténhet, hogy a szenzáció iránti igény jogszerűtlen újságírói magatartást eredményez. Megeshet Magyarországon is, hogy az újságírók megzavarják a nyomozást, sőt az sincs kizárva, hogy bűncselekményt követnek el magán-mobiltelefonok lehallgatásával.

Ami azonban tudományosan érdekes, az nem az eset, hanem az a társadalmi munka, amely a botrányt követte. Minden demokratikus ország azt szeretné, hogy jó minőségű médiája legyen, amely azonban nem veszélyezteti a hatóságok munkáját, és nem okoz sérelmet az áldozatoknak.

Milyen jogszerűtlenséget követett el a sajtó Angliában 2011-ben? Milyen új szabályozási javaslatok merültek fel? Milyen módon forrt ki a megoldás, és végezetül mi lett a megoldás? Ezeket a kérdéseket válaszolja meg az írás. Egy jó gyakorlatot (good practis) mutat be. A döntési folyamat példaértékűségéhez nem fér kétség. A megoldással már lehet vitatkozni, a szerző azonban ezt is pozitívnak tartja.

E számunk szerzői

ALMÁSY GYULA- egyetemi adjunktus
Nemzeti Köszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar
almasy.gyula@uni-nke.hu

HUTKAI ZSUZSANNA- egyetemi adjunktus
Nemzeti Köszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar
hutkai.zsuzsanna@uni-nke.hu

KLOTZ PÉTER- antikorrupciós szakértő
Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium
peter.klotz@kim.gov.hu

KOVÁCS TAMÁS – egyetemi hallgató
Nemzeti Köszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar
kovacs.t1987@gmail.com

MARJÁN ATTILA- tanszékvezető, egyetemi docens
Nemzeti Köszolgálati Egyetem, Nemzetközi Intézet,
Nemzetközi Jogi és Európai Jogi Tanszék
marjan.attila@uni-nke.hu

MEZEY GYULA- vendégoktató
European Carolus Magnus University, Bruxelles
gyula.mezey@gmail.com

NYIKOS GYÖRGYI – egyetemi adjunktus
Nemzeti Köszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar
nyikos.gyorgyi@uni-nke.hu

ORBÁN ANNA- egyetemi adjunktus
Nemzeti Köszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar
urban.anna@uni-nke.hu

RIXER ÁDÁM – tanszékvezető, egyetemi docens
Károli Gáspár Református Egyetem Állam –és Jogtudományi Kar
rixer.adam@kre.hu

SÁRKÖZY SZABOLCS- egyetemi tanársegéd
Nemzeti Köszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar
sarkozy.szabolcs@uni-nke.hu

SOÓS HAJNALKA - szakreferens
Nemzeti Köszolgálati Egyetem, Vezető –és Továbbképző Intézet
soos.hajnalka@uni-nke.hu

SZALAI ANDRÁS- jogász, politológus, egyetemi tanársegéd
Nemzeti Köszolgálati Egyetem Közigazgatás-tudományi Kar
szalai.andras@uni-nke.hu